

TALEBİN GELİR ESNEKLİĞİ: KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ'NDE KIRGIZ ÖĞRENCİLER ÜZERİNDE BİR UYGULAMA¹

Serkan DİLEK*

Muharrem AVCI**

Cenk Murat KOÇOĞLU***

Özet:

Yabancı ülkelerden -özellikle de Türki Cumhuriyetlerden- Türkiye'ye eğitim almak amacıyla gelen öğrenciler Türkiye ekonomisine olumlu katkılar sağlamaktadır. Öğrencilerin Türkiye içerisinde yaptıkları harcamalar ekonominin canlanmasına, toplam talebin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu öğrencilerin talep yapısını belirleyen faktörlerin incelenmesi için üzerlerinde akademik çalışmaların yapılması gereklidir. Bu çalışmanın amacı yabancı öğrencilerin talebinin gelir ile olan ilişkilerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla Kastamonu Üniversitesi'nde kayıtlı Kırgız öğrencilere anket uygulanmış ve bu anketlerden elde edilen sonuçlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Talebin gelir esnekliği, Eğitim Ekonomisi, Talep

JEL Kodu: D12, D11

INCOME ELASTICITY OF DEMAND: AN APPLICATION ON KIRGHIZ PUPILS ON KASTAMONU UNIVERSITY

Abstract:

Pupils, who are coming from foreign especially Turkic Republics, have provided positive impacts on Turkish economy. Their spending contributes revival of economy and increase on aggregate demand. To determine factors affecting demand structure of these pupils, more academic searches should be done. The aim of this study is to reveal the relationships between demand and income of pupils. To this aim questionnaire was conducted to Kirghiz pupils who are registered in Kastamonu University and results of these questionnaires are analyzed.

Keywords: Income Elasticity of Demand, Education Economics, Demand

JEL Codes: D12, D11

¹ "Dünden Bugüne Türkiye Kırgızistan İlişkileri" sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

* Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, S. Yazar, serkan.dilek@gmail.com

**Yrd. Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi, S. Yazar, mavci@kastamonu.edu.tr

*** Öğretim Görevlisi, Kastamonu Üniversitesi Cide Meslek Yüksekokulu, S. Yazar,

GİRİŞ

Rasyonel tüketiciler bütçelerini dikkate alarak faydalarını maksimize edecek mal çiftlerini satın alma kararı vermektedirler (Varian, 2006:33-34). N tane malın bulunduğu ekonomide tüketici mevcut bütçesi M ile $M = P_{x1} \cdot Q_{x1} + P_{x2} \cdot Q_{x2} + \dots + P_{xn} \cdot Q_{xn}$ olacak biçimde harcama yapacaktır (Hatırlı, 2014:151-152). Tüketici gelirinin artması durumunda normal malların talebini artırmakta, düşük malların talebini ise azaltmaktadır (Ünsal, 2012:104). Gelirdeki artış karşısında lüks malların talebi daha yüksek oranla yükselirken, zorunlu malların talebi daha düşük oranlı artmaktadır (Hatırlı, 2014:48).

Gıda, beslenme, gelir ve tarımsal destekleme program ve politikalarının belirlenmesinde talep tahminleri politika yapımcıların ve planlamacıların işini kolaylaştırmaktadır (Akbay et.al, 2008:55). Tüketici gelirinin artışı karşısında mal talebinin hareketleri iktisatta talebin gelir esnekliği kavramı yardımı ile hesaplanır. Talebin Gelir esnekliği; mal talebindeki yüzdelik artışın, tüketici gelirindeki yüzdelik artışa oranı olarak tanımlanır (Hatırlı, 2014:47). Talebin Gelir esnekliği ile ilgili olarak literatürde çeşitli çalışmalar görülmektedir.

Tüketim harcamalarına dayalı olarak yapılan iktisadi çalışmalar 18. Yüzyılın sonlarından beri yapılmaktadır (Özer, et.al, 2010:232). Gelirle Tüketim arasındaki ilişki ilk olarak Ernest Engel tarafından 1857 yılında araştırılmıştır (Dilek and Çolakoğlu, 2011:1223). Bu nedenle Gelirle tüketim harcamaları arasındaki ilişki literatürde Engel ilişkisi olarak yer almaktadır. Engel ilişkisine göre tüketicinin geliri arttıkça yiyeceklere harcadığı tutarın toplam harcamalar içindeki payı azalmakta; lüks mallara harcadığı tutarın toplam harcamalar içindeki payı artmaktadır (Ahcıhoca and Ertek, 2000:2). Dalhuisen et.al (2001) konut sularının fiyat ve gelir esnekliğini incelemiştir. Bekmez ve Özpolat (2013), Türkiye'de konut talebinin kısa dönemde katı, uzun dönemde esnek olduğunu ortaya koymuşlardır. Özer (et.al, 2010), Erzurum Atatürk Üniversitesi Öğrencileri için gıda, barınma ve giyim harcamalarının zorunlu mal; Şans oyunları harcaması ise lüks mal olarak bulunmuştur. Flores ve Carson (1997), ödeme isteğinin gelir esnekliği ile talebin gelir esnekliği arasındaki ilişkileri incelemiştir. Akbay (2005), Kahramanmaraş'ta hane halklarının gıda tüketim talebinin gelir esnekliğini incelemiş, alkolsüz içecekler ile et ve et ürünlerinin talebinin gelir esnekliklerinin en yüksek iki kalem olarak bulunmuştur. Akbay et.al (2008); Heckman iki aşamalı talep modeli ile yaptığı incelemede; kırmızı et, margarin, sofralık zeytin ve üzüm talebinin fiyat esnekliklerini birden fazla bulmuş, bunlar hariç gıda ürünlerinin talep esnekliklerini ise birden küçük bulmuştur. Aliahmedi (2013), Yaklaşık İdeal Talep Modeli (AİDS) kullanarak gıda ürünlerinin talep esnekliklerini incelemiş; kırmızı et, pirinç ve içeceklerin talep esnekliklerini birden büyük olarak hesaplamıştır. Maharudin et.al (2013) Malezya'da sağlık harcamalarının talep esnekliğinin birden küçük olduğunu ortaya koymuştur. Vural (2012, 54) Türkiye'ye olan turizm talebinin gelir esnekliğinin kısa dönemde düşük olduğunu ortaya çıkarmıştır.

1989 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile beraber Türki cumhuriyetler (Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan) özgürlüklerine kavuşmuşlardır (Kurubaş, 2006; Ergin ve Türk, 2010). Özellikle 2000'li yıllardan sonra Türki cumhuriyetlerden giderek artan oranda öğrenci öğrenim görmek amacıyla Türkiye'deki üniversitelere gelmektedir. Bu öğrenciler, siyasi açıdan kardeş halkların arasındaki iletişimi olumlu yönde geliştirmekte, ekonomik olarak yaptıkları harcamalar ile Türkiye ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Türki cumhuriyetlerden gelen öğrencilerin iktisadi manada Türkiye ekonomisine etkileri konusunda çeşitli akademik çalışmalar mevcuttur (Ergin ve Türk, 2010).

Çalışmamızda amaç Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrencilerin talepleri ile gelirleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla Kastamonu Üniversitesi'nde eğitim gören Kırgız öğrenciler üzerinde bir anket uygulanmıştır.

YÖNTEM

Kastamonu Üniversitesi'nde 2014-2015 eğitim öğretim yılında 75 Kırgız öğrenci eğitim almaktadır. Öğrenci sayısının azlığı ve öğrencilere ulaşma imkânının kolaylığı nedeniyle örneklem almaya ihtiyaç duyulmamış, tüm Kırgız öğrencilere anket gönderilmiştir. Bu anketlerden 13 tanesi öğrenciler tarafından doldurulmamıştır. Geri kalan anketlerden 5 tanesi ise uygun olmayan biçimde doldurulduğu için iptal edilmiştir. Toplam 57 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Anketin baş kısmında cinsiyet, yaş, kalınan yer ve aylık bütçeler sorulmuştur. Anketlerin ilk kısımlarına ilişkin sonuçlar Tablo 1'de paylaşılmıştır.

Tablo. 1 Demografik Sonuçlar

Cinsiyet	Frekans	%
Bay	38	0,67
Bayan	19	0,33
Toplam	57	1
Yaş	Frekans	%
18	39	0,68
19	12	0,22
20	5	0,08
21	1	0,02
Toplam	57	1
Kaldığı Yer	Frekans	%
Yurt	33	0,58
Ev	24	0,42
Toplam	57	1
Aylık Bütçeleri	Frekans	%
0-1000 TL	53	%93
1001- 2000 TL	4	%7
2000+	0	0
Toplam	57	1

Ankete katılanların 38'i erkek; 19'u bayandır. Bu sonuçlara göre katılımcıların %67'i erkek; %33'ü bayandır. Ankete katılanların çoğunluğu 18 yaş grubundadır. Kırgız öğrencilerin çoğunluğu (%58) yurttadır. %42'si ise evde kalmaktadır. Evde kalan Kırgız öğrenciler çoğunlukla kendileri gibi Kırgız öğrenciler ile aynı evi paylaşmaktadır. Dikkat çeken en önemli veri ise Kırgız öğrencilerin gelir durumlarının düşük olmasıdır. Ankete katılan Kırgız öğrencilerin %93'ü, yaklaşık net Türkiye asgari ücret miktarı olan 1000 TL veya daha az bütçeyle idare etmektedirler.

Kırgız Öğrencilerin Türkiye ve Kırgızistan Ekonomisine yönelik beklentileri ise Tablo 2'de paylaşılmıştır. Kırgız öğrencilerin %86 gibi yüksek oranla Türkiye ekonomisine yönelik olumlu beklentilere sahip olduğu görülmektedir. Kırgızistan ekonomisine yönelik olumlu beklentilere sahip öğrenci oranı ise Türkiye beklentilerine göre biraz daha düşük bir oran olsa bile yine de %74 gibi yüksek bir orandır.

Tablo 2. Ekonomik Beklentiler

Türkiye Ekonomisi geleceği hakkında beklentiler	Frekans	%
Olumlu	49	0,86
Olumsuz	8	0,14
Toplam	57	1
Kırgızistan Ekonomisi geleceği hakkında beklentiler	Frekans	%
Olumlu	42	0,74
Olumsuz	15	0,26
Toplam	57	1

Anketin ikinci kısmı ise Kırgız öğrencilerin tüketimlerine ait olarak hazırlanan sorulardır. Bu sorular, öğrencilerin taleplerinin gelir esnekliğinin hesaplanmasında kullanılmıştır.

BULGULAR

Kırgız Öğrencilere ayrıca ellerinde sırasıyla 1000 TL, 1500 TL ve 2000 TL olması durumunda bu gelirlerini çeşitli mal kalemleri (Gıda ve alkolsüz içecekler; alkollü içecekler ve tütün; giyim ve ayakkabı; barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar; Mobilya, ev aletleri ve bakımı; sağlık; ulaşım; haberleşme; eğlence ve kültür; Eğitim; Lokanta, Cafe ve Pastane) arasında nasıl dağıtacakları sorulmuştur. Sorularda geçen mal kalemleri TUİK'in tüketim harcamaları araştırmalarında kullanılan mal kalemleridir (TUİK, 2013). Bu kalemler birden fazla sayıda malı içermekte olduğuna dikkat ederek yorum yapmak gereklidir. Mal kalemleri içinde yer alan mallar aşağıdaki gibidir (TUİK, 2011:XXI).

Tablo 3. Mal Kalemleri ve İçerikleri

Gıda ve Alkolsüz İçecekler:	Pirinç, Makarna, Et, Balık, Süt, Yoğurt, Peynir, Diğer sütlü ürünler, Yumurta, Tereyağı, Katı ve Sıvı Yağlar, Meyveler, sebzeler, Şeker, Reçel, Bal, Çikolata ve Şekerlemeler, Dondurma, Tuz, Baharatlar, Kahve, Çay ve Kakao, Maden Suları, Meyve ve Meyve suları, diğer alkolsüz içecekler...
Alkollü İçecekler ve Tütün:	İçki, Likör, Şarap, Bira, Sigara, Puro ve Tütün harcamaları...
Giyim ve Ayakkabı	Kumaş, Erkek ve Kadın, Çocuk ve Bebek Giyimi, Giysi Materyalleri ve Aksesuarları, Kuru Temizleme, Giysi Onarımı, Dikişi ve Kiralanması, erkek, kadın çocuk ve bebek ayakkabısı, ayakkabı tamiri ve kiralanması
Barınma, Su, Elektrik ve Diğer Yakıtlar	Kira Ücreti, Konutun Bakım ve Onarımına Dair Hizmetler, Çöp Toplama ve Kanalizasyon Hizmetleri, Konutla İlgili Diğer Hizmetler, Şebeke Suyu, elektrik, Gaz, Sıvı ve Katı Yakıtlar
Mobilya, ev aletleri ve bakımı	Mobilya, Halı ve Diğer yer Döşemeleri, Mobilya ve Ev Döşemelerinin Onarımı, Ev İçi Tekstil Ürünleri, Buzdolabı, Dondurucu, Çamaşır ve Bulaşık Makinesi, Fırın, Isıtıcı, Klima, Dikiş Makinası, Elektrikli Küçük Ev Aletleri, Cam ve Kristal Eşyalar ile Çatal, Bıçak ve Sofra Takımları, Ev Gereçlerinin Onarımı, Temizlik Ürünleri, Konut ve Hane Halkıyla İlgili Harcamalar...
Sağlık	İlaç, tıbbi ürün, tedavi edici alet ve ekipmanlar, hastane ve hastane dışı tıbbi hizmetler, dişçilik hizmetleri, hastane ile ilgili harcamalar
Ulaştırma	Ulaşım aracı satın alınması (ilk ve ikinci el), motosikletler, bisikletler, yedek parça ve aksesuarlar, yakıt ve yağlar, bakım ve tamirler, yolcu taşımacılığı (demiryolu, karayolu, havayolu, deniz ve su yoluyla), ulaşım araçlarının tamirata, diğer taşıma (ulaşım) hizmetleri
Haberleşme	Posta hizmetleri, telefon ve telefaks ekipmanları ve bununla ilgili hizmet harcamaları
Eğlence ve Kültür	Televizyon, DVD, VCD Player, ev sineması sistemi, çanak anten, televizyon anteni, radyo, müzik setleri, video, kaset çalar, CD çalar, kamera, fotoğraf makinesi, bilgisayar, fotokopi makinesi, optik aletler, müzik aletleri, oyuncaklar, hobiler, spor ve kamp malzemeleri, bahçe, bitki ve evcil hayvanlara yönelik ürünler, sinema, tiyatro ve konser, müze, hayvanat bahçelerine giriş ücretleri, şans oyunları, kitap, gazete ve dergiler, kırtasiye malzemeleri (kalem, defter, sulu boya, vb.), paket ve yurtdışı turlar
Eğitim	Eğitim hizmetleri (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, ortaöğretim sonrası ve üniversite öncesi eğitim, diğer eğitimler), düzeyi belirlenemeyen eğitim programları (bilgisayar kursu, yabancı dil kursu, müzik ve resim kursu), sınav form ücreti ve özel ders ücreti
Lokanta ve Oteller	Restoran, lokanta, pastane, kafe ve barlarda yenilen yemek ve içecekler, otel, motel, pansiyon, tatil köyleri, yurt ve misafirhaneler
Diğer	Kişisel bakım (saç kesimi, saç boyama gibi kuaför hizmetleri, sauna ve hamam) harcamaları, kişisel bakım için kullanılan elektrikli aletler (traş makineleri, zayıflama aletleri, vb.), kişisel bakımda kullanılan diğer alet, ürün ve eşyalar (sabun, parfüm, tarak, tuvalet kağıdı, şampuan, pamuk, makyaj malzemeleri, diş macunu, deodorant, vb.), mücevherler, saatler, seyahat eşyaları (valiz, vb.), kişisel aksesuarlar (çanta, cüzdan, vb.), kişisel aksesuarların tamir ve bakımı, sosyal hizmetler (huzurevleri, kreşler, anaokulları), sigortalar (konut, sağlık, ulaştırma, diğer), mali hizmetler

Kaynak: TÜİK (2011: XXI)

Anketin ikinci kısmındaki sorulara verilen cevapların aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Talebin gelir esneklikleri hesaplanan aritmetik ortalamalardan faydalanarak elde edilecektir. Kırgız öğrencilerin aylık gelire göre harcama kalemleri ortalamaları Tablo 4'de paylaşılmıştır.

Tablo 4. Aylık Gelire göre Harcama Kalemleri Ortalamaları

Kalemler	Aylık Gelir 1000 TL	%	Aylık Gelir 1500 TL	%	Aylık Gelir 2000 TL	%
Gıda ve alkolsüz içecekler	296	29,6	399	26,6	525	26,25
Alkollü içecekler ve tütün	45	4,5	89	5,93	140	7
Giyim ve ayakkabı	27	2,7	54	3,6	99	4,95
Barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar	410	41	509	33,93	597	29,85
Mobilya, ev aletleri ve bakımı	11	1,1	24	1,60	30	1,5
Sağlık	27	2,7	29	1,93	33	1,65
Ulaştırma	15	1,5	28	1,87	43	2,15
Haberleşme	39	3,9	77	5,13	111	5,55
Eğlence ve kültür	22	2,2	69	4,60	120	6
Eğitim	44	4,4	87	5,80	103	5,15
Lokanta, Cafe, Pastane	55	5,5	107	7,13	156	7,8
Diğer mallar	9	0,9	28	1,87	43	2,15
Toplam	1000 TL		1500 TL		2000 TL	

Tablo 4'e göre öğrenciler bütçelerinin büyük çoğunluğunu Barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar için harcamaktadır. 1000 TL bütçeye sahipken bütçenin %41'ini; 1500 TL bütçeye sahipken %39'unu ve 2000 TL bütçeye sahipken % 29,85'ini bu kalem için harcamaktadır. İkinci büyük harcama kalemi ise Gıda ve alkolsüz içeceklerdir. TÜİK (2013) tüketim harcaması araştırmalarında da tüketiciler en fazla harcamayı bu iki kalem için yapmaktadırlar. Kırgız öğrenciler 1000 TL bütçeye sahipken bütçenin %29,6'sını; 1500 TL bütçeye sahipken %26,6'sını ve 2000 TL bütçeye sahipken %26,25'ini Gıda ve alkolsüz içecekler için harcamaktadır. Her iki kalem için de tüketicinin geliri arttıkça bu kalemler için bütçeden ayrılan payın giderek azaldığı görülmektedir. Engel Kanununa göre tüketici geliri arttıkça tüketicinin gıda için bütçesinden ayırdığı pay azalmakta; barınma için sabit kalmakta; lüks mallar için artmaktadır (Dilek ve Çolakoğlu; 2011:1223; Ahoçoca ve Ertek; 2000:2). Gıda ve Alkolsüz içecekler kalemi için ulaşılan sonuçlar Engel Kanunu ile uyumludur. Zira Gıda ve Alkolsüz içecekler kalemi içindeki malların çoğu tüketiciler için zorunlu maldır. Barınma için uyumlu olmamasının (Engel Kanununa göre sabit kalması gerekirken düşmesi) muhtemel nedeni barınma kaleminin yanında zorunlu mal olarak kabul edebileceğimiz Kanalizasyon, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtların da ele alınmasıdır. Ayrıca öğrenciler zorunlu olarak bir yerde (yurt veya konut) barınacaklar ve bunun için kira ödemesine katlanacaklardır. Tüketiciler için su, elektrik ve gaz (Kastamonu Koşullarında ısınma) zorunlu mallardır. Tüketici geliri çok azken bile zorunlu mal olarak düşünülebilecek su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlara gerekli harcamayı yapmaktadır. Gelirinin artması durumunda ise ihtiyacının önemli kısmını karşıladığı için tüketim miktarı daha az oranda artacaktır. Geliri arttığında daha fazla gaz, su veya elektrik harcama eğiliminin olmaması normal karşılanabilir. Benzer biçimde Sağlık harcamaları da gelir arttıkça tüketicinin bütçesi içinde payı azalmaktadır, çünkü sağlık harcamaları zorunlu harcamalar olarak ele alınmaktadır. Tüketiciler zaten gelirleri düşük olsa bile sağlık harcamalarını kısmazlar, gelirleri yüksek olduğunda da fazladan ilaç almazlar. Bu nedenle gelirle sağlık harcamaları arasındaki ilişki zayıftır, sağlık harcamaları gelirden çok diğer dışsal faktörlere (sağlık durumu) bağlıdır.

Alkollü içecekler ve tütün; giyim ve ayakkabı; ulaştırma, haberleşme; eğlence ve kültür; lokanta, cafe ve pastane kalemleri için tüketici geliri arttıkça bütçeden bu kalemler için ayrılan pay artmaktadır. Bu sonuç ise söz konusu kalemleri oluşturan malların çoğunun Kırgız öğrenciler açısından lüks mal olarak algılandığını göstermektedir. Tüketiciler düşük gelire sahipken gelirlerinin çoğu ile zorunlu mallara yönelirler, ama gelirleri arttığında yeterince karşılayamadıkları lüks mallara daha fazla harcama yapmaya istekli olurlar. Kırgız öğrencilerin ankete verdikleri cevaplara göre gelirlerinin artması durumunda daha fazla gezecekleri (ulaştırma harcamaları), daha lüks giyim eşyası kullanacakları (Giyim ve ayakkabı harcamaları), daha fazla kültürel ve eğlence faktörlerine daha fazla rağbet edecekleri (eğlence ve kültür harcamaları), Lokanta, cafe ve pastanelere daha fazla gidecekleri ortaya çıkmıştır.

Mobilya, ev aletleri ve bakımı ile eğitim kalemleri için ise gelir arttıkça tüketicinin bütçesi içinde bu kalemlerin payı önce artmakta, sonra azalmaktadır. Bu nedenle bu kalemleri oluşturan mallar için Kırgız öğrencilerin zorunlu veya lüks mal ayrımı yaptığı yolunda bir yorum yapmak doğru olmayacaktır.

Talebin gelir esneklikleri Tablo 4'de bulunan ortalama yüzde verilerinden yararlanılarak hesaplanabilir. Gelir düşük değerden bir üst değere geçerken nokta gelir esnekliği hesaplanmış ve bu değerler Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Ortalama Değerlere göre Talebin Nokta Gelir Esneklikleri

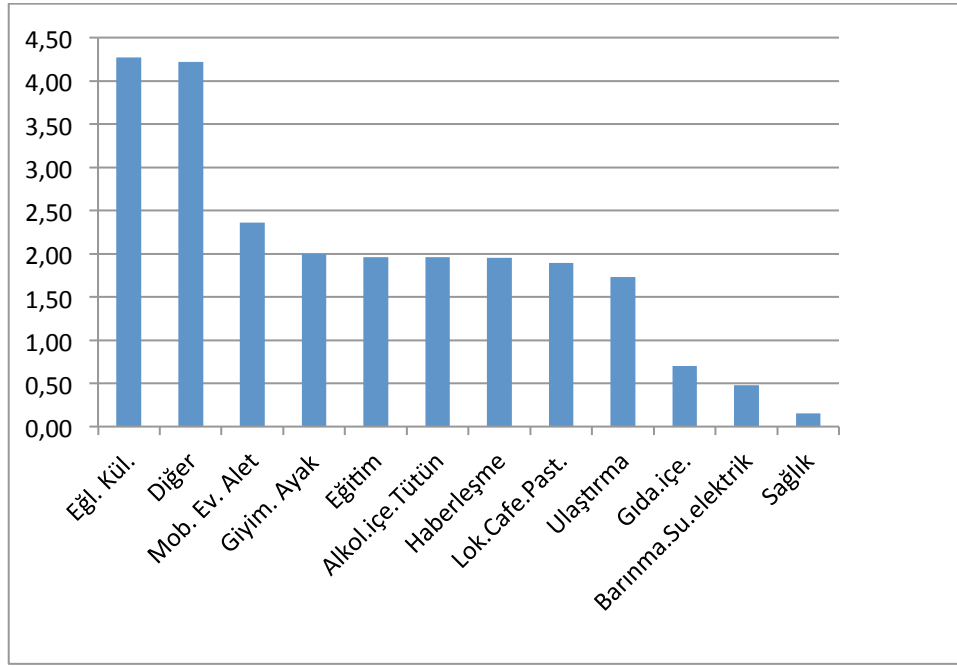
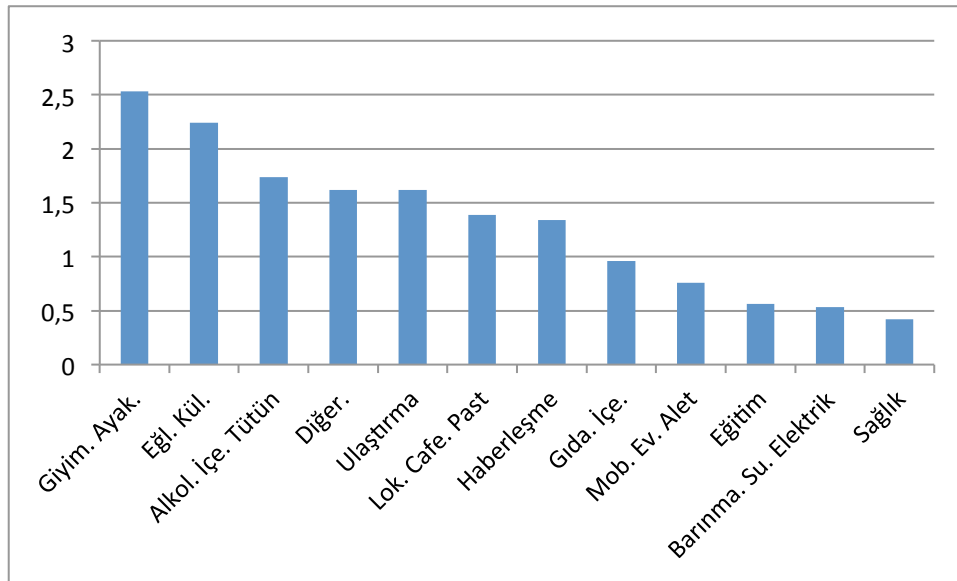
Kalemler	Aylık Gelir 1000 TL'Den 1500 TL'ye esneklik çıkınca	Aylık Gelir 1500 TL'Den 2000 TL'ye esneklik çıkınca
Gıda ve alkolsüz içecekler	0.70	0.96
Alkollü içecekler ve tütün	1.96	1.74
Giyim ve ayakkabı	2	2.53
Barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar	0.48	0.53
Mobilya, ev aletleri ve bakımı	2.36	0.76
Sağlık	0.15	0.42
Ulaştırma	1.73	1.62
Haberleşme	1.95	1.34
Eğlence ve kültür	4.27	2.24
Eğitim	1.96	0.56
Lokanta, Cafe, Pastane	1.89	1.39
Diğer mallar	4.22	1.62

Tablo 5'den görüldüğü gibi en esnek talebin gelir esnekliği değerine sahip kalem eğlence ve kültür harcamalarıdır. Kırgız öğrencilerin geliri 1000 TL'dan 1500 TL'ya çıktığında esneklik 4.27; gelir 1500 TL'dan 2000 TL'ya çıktığında ise 2.24 olmaktadır. Dolayısıyla Kırgız öğrencilerin gelirleri yükseldiğinde en fazla harcamalarını artırdıkları kalem eğlence ve kültür harcamaları olmaktadır. Talebin gelir esnekliğinin 1'den fazla olması bu kalemi oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır (Ünsal, 2012:104). İçeriği daha çok Lüks mal özelliği taşıyan mallardan oluşan kalemler; Alkollü içecekler ve tütün, giyim ve ayakkabı, ulaştırma, haberleşme, eğlence ve kültür, Lokanta cafe ve Pastane kalemleridir.

Talebin gelir esnekliğinin 1'den küçük olduğu ve dolayısıyla içeriğinin çoğunluğunu zorunlu malların oluşturduğu kalemler ise Gıda ve alkolsüz içecekler, barınma su elektrik gaz ve diğer yakıtlar, sağlık olarak görülmektedir. Sağlık harcamaları ise talebin gelir esnekliği en düşük mal kalemleri olarak görülmektedir. Bunun nedeni sağlık harcamalarını belirleyen en önemli etmenin tüketici geliri değil, tüketicinin sağlığı gibi dışsal bir etmen olmasıdır.

İki kalemden ise oldukça farklı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Mobilya, ev aletleri ve bakımı kalemi ile eğitim kaleminde aylık gelir 1000 TL'dan 1500 TL'ya çıktığında talebin gelir esnekliği birden büyük (2.36 ve 1.96) iken gelir 1500 TL'dan 2000 TL'ya çıktığında ise talebin gelir esnekliği birden küçük (0.76 ve 0.56) değerlerini almaktadır. Kırgız öğrenciler gelirlerindeki ilk artışta iki kalemi oluşturan mallar için harcamalarını yüksek miktarda artırmakta ve büyük ihtimalle ihtiyaçlarının çoğunu karşıladıkları, doyuma ulaştıkları için sonraki gelir artışında harcamalarını daha az artırmaktadırlar. Dolayısıyla gelir 1000 TL'dan 1500 TL'ya çıktığında bu kalemleri oluşturan malların çoğunluğu lüks mal; gelir 1500 TL'dan 2000 TL'ya çıktığında ise çoğunluğu zorunlu mal özellikleri göstermektedir. Bu nedenle söz konusu iki mal kalemini oluşturan mallar için değerlendirme yapmak doğru olmayacaktır.

Bir diğer dikkat çeken sonuç ise gelir arttığında Kırgız öğrencilerin harcamalarını azalttıkları mal kalemlerinin olmamasıdır. Diğer bir deyişle içeriği daha çok düşük mallardan oluşan mal kalemi bulunmamaktadır.

Grafik 1. Aylık Gelir 1000 TL'den 1500 TL'ye çıktığında Talebin Gelir esnekliği**Grafik 2. Aylık Gelir 1500 TL'den 2000 TL'ye çıktığında Talebin Gelir esnekliği**

Grafik 1 ve Grafik 2'de talebin gelir esneklikleri görülmektedir. Talebin Gelir esnekliklerinde kalemlerin sıralamasında değişiklikler göze çarpmaktadır. Gelir 1000 TL'dan 1500 TL'ya çıktığında en esnek kalem eğlence ve kültür harcamaları iken Gelir 1500 TL'dan 2000 TL'ya çıktığında ise en esnek kalem Giyim ve Ayakkabı'dır. En dikkat çekici gelişme ise gelir 1000 TL'dan 1500 TL'ya çıktığında esneklikte beşinci sırada olan eğitim harcamalarının Gelir 1500 TL'dan 2000 TL'ya çıktığında esneklikte 10. Sıraya gerilemesidir. Her iki durumda da en inelastik talebin gelir esnekliğine Barınma, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer yakıtlar kalemi ile Sağlık harcamaları kalemleridir.

Talebin gelir esnekliği değerlerine göre mal kalemlerinin içeriklerinin zorunlu mal ve lüks mal biçiminde ayrımı Tablo 6'de yapılmıştır. Mobilya, ev aletleri ve Bakımı ile eğitim kalemleri ise talebin gelir esnekliği değerlerindeki farklılıklardan dolayı ele alınmamıştır. Ayrıştırma yaparken talebin gelir esnekliğinin birden büyük olması durumunda kalemlerin içeriğindeki malların çoğunun lüks; talebin gelir esnekliğinin birden küçük olması durumunda ise kalemlerin içeriğindeki malların çoğunun zorunlu mal olduğu varsayılmıştır.

Tablo 6. Mal kalemlerinin Ayırıştırılması

Zorunlu Mal kalemleri	Lüks Mal Kalemleri
Gıda ve Alkolsüz içecekler	Alkollü içecekler ve Tütün
Barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar	Giyim ve Ayakkabı
Sağlık	Ulaştırma
	Haberleşme
	Eğlence ve Kültür
	Lokanta, Cafe ve Pastane

Kırgız öğrencilerin büyük çoğunluğunun 1000 TL'dan daha az bütçeyle idare ettikleri göz önüne alınırsa 1000 TL bütçeleri olduğunda harcamalarını nasıl ayarlayacakları sorusuna verdikleri cevap önemli hale gelmektedir. Tablo 4 ortalama değerlerine bakıldığında Kırgız öğrencilerin zorunlu mallar için bütçelerinin 1000 TL olması halinde zorunlu mallar (Gıda ve alkolsüz içecekler; Barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar; Sağlık harcamaları) için bütçelerinin %73,3'ünü ayırdıkları görülmektedir. 1500 TL bütçe için bu oran %62,46'a; 2000 TL bütçe için ise bu oran %57.75'e inmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kastamonu Üniversitesi'nde eğitim gören Kırgız öğrencilerin çeşitli mal kalemlerine olan taleplerinin gelir esnekliklerini hesaplamak amacıyla anket uygulanmış ve bu anketlere göre Kırgız öğrencilerin talebinin gelir esnekliği hesaplanmış ve çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Anketlerde TÜİK verilerinde geçen mal kalemi ayrıştırması dikkate alınmıştır. Mal kalemlerinin üzerinde çalışılması nedeniyle bu kalemleri oluşturan malların çoğunluğu için yorumda bulunulmuştur. Bu sonuçlara göre Kırgız öğrenciler için

- Gıda ve Alkolsüz İçecekler kalemini oluşturan malların çoğunun zorunlu mal özelliği taşıdığı,
- Barınma, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar kalemini oluşturan malların çoğunun zorunlu mal özelliği taşıdığı,
- Sağlık kalemini oluşturan malların çoğunun zorunlu mal özelliği taşıdığı,
- Alkollü içecekler ve Tütün kalemini oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği taşıdığı,
- Giyim ve Ayakkabı kalemini oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği taşıdığı,
- Ulaştırma kalemini oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği taşıdığı,
- Haberleşme kalemini oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği taşıdığı,
- Eğlence ve Kültür kalemini oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği taşıdığı,
- Lokanta, Cafe ve Pastane kalemini oluşturan malların çoğunun lüks mal özelliği taşıdığı

Sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, daha önce tüketicilerin harcama yapıları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların çoğu ile uyumludur.

Kastamonu Üniversitesi'nde eğitim gören Kırgız öğrenciler düşük aylık bütçeyle yaşamlarını idame ettirmektedirler. Bu nedenle yurtdışında veya kalabalık olarak tuttıkları evlerde zor şartlarda yaşamakta ve bütçelerinin önemli bölümünü zorunlu mallara harcamaktadırlar. Çeşitli STK'lar, Türk ve Kırgız devletinin yardımları neticesinde daha iyi gelir koşullarına ulaşabilecek Kırgız öğrenciler, içeriği lüks mallardan oluşan mal kalemlerine daha çok harcama yapacaklardır.

Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan sonra üniversite sayısı ve kontenjanlarında artış ortaya çıkmıştır. Bu artış neticesinde her sene yurt dışından giderek artan sayıda öğrenci yükseköğrenim yapmak amacıyla Türkiye'ye gelmektedir. Yurtdışından gelen öğrencilerin önemli kısmının maddi açıdan iyi durumda olmadığı düşünülecek olursa Türkiye'de yapacakları harcamaların çoğunun zorunlu mallara olacağı açıktır. Ancak bu öğrencilere yapılacak maddi yardımlar ve desteklerin, öğrencilerin lüks mal talebini artıracaktır. Ayrıca bu yardımlar ve desteklerin sonucunda daha fazla öğrencinin Türkiye'de yüksek öğrenim görmesini ve bu öğrencilerin mezun olduktan sonra Türkiye ile Türkiye Cumhuriyetlerinin yakınlaşması için bir araç olacağı aşikardır.

KAYNAKÇA

Ahçıhoca, Deniz ve Ertek, Tümay (2000), "Consumption Patterns of Households In North Cyprus", **Doğus University Journal**, 1(1), 1-6

Akbay, Cuma (2005), "Kahramanmaraş'ta Hanehalklarının Gıda Tüketim Talebi Ekonometrik Analizi", **KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi** 8(1), 114-121

- Akbay, Cuma; Bilgiç, Abdulkaki ve Miran, Bülent (2008), “Türkiye’de Önemli Gıda Ürünlerinin Talep Esneklikleri”, **Tarım Ekonomisi Dergisi**, 14(2), 55-65
- Aliahmedi, Malihe (2013), “Identifying The Luxury Commodities For The Selected Food Groups In Iran: Emphasizing On The Income Elasticity of Demand”, **International Journal of Academic Research In Business and Social Sciences**, 3(12), December, ISSN: 2222-6990.
- Bekmez, Selahattin ve Özpolat, Aslı (2013), “Gelir Esnekliğinin ve Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Konut Talebine Etkisinin VECM Yöntemi ile Tahmin Edilmesi”, **Akdeniz İİBF Dergisi**, 27, 99-113.
- Dalhuisen, Jasper M.; Florax, Raymond J.G.M.; de Groot, Henri L.F.M.; Nijkamp, Peter (2001) “Price and Income Elasticities of Residential Water Demand: Why Empirical Estimates differ”, **Tinbergen Institute Discussion Paper**, No. 01-057/3
- Dilek, Serkan and Çolakoğlu, Nurdan (2011), “The Relationship Between Income and Consumption After Global Financial Crisis”, **China USA Business Business Review**, Vol:10, (12), December, 1221-1230.
- Ergin, Gözde ve Türk, Fahri (2010), “Türkiye’de Öğrenim Gören Orta Asyalı Öğrenciler”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, 2(1), 35-41.
- Flores, Nicholas and Carson, Richard (1997), “The Relationship Between The Income Elasticities of Demand and Willingness to Pay”, **Journal Of Environmental Economics And Management** 33, 287-295
- Glaeser, Edward L; Kahn, Mathew E. And Rappaport, Jordan (2000), “Why Do The Poor Live In Cities?”, **NBER Working Paper No. 7636**, April
- Hatırlı, Selim Adem (2014), **MikroEkonomi**, Alter Yayınları.
- Kurubaş, Erol (2006), “SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Yeni Uluslaşma Süreçleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2(5), 112-133.
- Mahaurudin, Farhana Binti; Zain, Zahariah Binti Mohd ve Malan, Irfah Najihah Binti Basir (2013), “Determining The Income Elasticity of Demand For Health Expenditure: An Empirical Analysis”, **Management Research and Practise**, 5(1), 14-36
- Özer, Hüseyin; Akan, Yusuf ve Çalmaşur, Gürkan (2010), “Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Gelir Harcama İlişkisi”, **C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11(1).
- TUİK (2013), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16202> (erişim tarihi:15.04.2015)
- TUİK (2011), **Hane Halkı Bütçe Araştırması: Tüketim Harcamaları 2009**, 3582, Ankara.
- Ünsal, Erdal (2012), **Mikro İktisat**, İmaj Yayınevi.
- Varian, Hal (2006), **MicroEconomics**, Norton Publishing.
- Vural, Burçak Müge Tunaer (2006), “Türkiye’de Turizm Sektörünün Talep ve Gelir Esnekliklerinin Ölçümü”, **İşletme Fakültesi Dergisi**, 13(1), 45-55